

ДСНС УКРАЇНИ

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
ВИЩЕ ПРОФЕСІЙНЕ УЧИЛИЩЕ ЛЬВІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ (М. ВІННИЦЯ)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Начальник училища
полковник служби
цивільного захисту
Микола ГОВОРУЩАК

«06» _____ 2022 р.

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА

З ВИБІРКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«КУЛЬТУРА БЕЗПЕКИ»

підготовки фахівців освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» на основі освітньо-кваліфікаційного рівня кваліфікованого робітника (зі скороченим строком навчання) за освітньо-професійною програмою «Організація та функціональне забезпечення оперативного зв'язку у сфері пожежної безпеки»
спеціальності 261 Пожежна безпека
галузі знань 26 Цивільна безпека

Культура безпеки. Освітня програма підготовки фахівців освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» на основі освітньо-кваліфікаційного рівня кваліфікованого робітника (зі скороченим строком навчання) за освітньо-професійною програмою «Організація та функціональне забезпечення оперативного зв'язку у сфері пожежної безпеки» спеціальності 261 Пожежна безпека галузі знань 26 Цивільна безпека. Вінниця: ВПУ ЛДУБЖД (м. Вінниця), 2022.

Освітню програму складено на основі стандарту фахової передвищої освіти зі спеціальності 261 Пожежна безпека галузі знань 26 Цивільна безпека, затвердженого наказом МОН України від 06.04.2022 № 308, та освітньо-професійної програми «Організація та функціональне забезпечення оперативного зв'язку у сфері пожежної безпеки» підготовки фахівців освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» за спеціальністю 261 Пожежна безпека, затвердженої наказом училища від 04.07.2022 № 67-ОП.

Укладач:
Викладач спеціальних дисциплін,
спеціаліст першої категорії

Віталій КАРАЩУК

Рекомендовано до розгляду на засіданні педагогічної ради
навчальним відділенням цивільного захисту та
безпеки життєдіяльності
Протокол № 1 від «04» липня 2022 року

Начальник відділення - майстер виробничого навчання
навчального відділення цивільного захисту та
безпеки життєдіяльності
підполковник служби цивільного захисту

Руслан ТКАЧЕНКО

РОЗГЛЯНУТО ТА СХВАЛЕНО
на засіданні педагогічної ради училища
Протокол № 1 від «06» липня 2022 року

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Поняття “культура безпеки” вперше з’явилося в процесі аналізу причин і наслідків Чорнобильської аварії, здійсненого Міжнародним агентством з атомної енергії (МАГАТЕ). Було визнано, що саме відсутність культури безпеки стала однією з причин трагедії. Американський професор економіки Чарлз Джонс сказав: "Культура безпеки подібна до релігії - або ти віриш у неї і дотримуєшся завжди, або ні. Між цим нічого немає (третього не дано)". Нині культура безпеки визначається як робоче середовище, в якому етика безпеки дозволяє сфокусувати поведінку колективу і всіх його членів на запобіганні аварій шляхом критичної самооцінки, активної ідентифікації управлінських і технічних проблем, а також належного, вчасного і ефективного вирішення проблем до їх перетворення на кризи.

Метою вивчення дисципліни «Культура безпеки» є формування в здобувачів освіти ціннісних та моральних орієнтацій на відповідному рівні розвитку творчих сил і здібностей до профілактики ризиків, попередження та зменшення шкоди (заподіюваної шкідливими і небезпечними факторами життєдіяльності) їй особисто та суспільству в цілому володіти культурою мислення, здатністю до узагальнення, аналізу і синтезу в професійній діяльності.

Предметом вивчення інтегрованої дисципліни “Культура безпеки” є досягнення високого рівня компетентності для швидкої ідентифікації рівня небезпеки, вміння оперативно аналізувати причинно-наслідкові зв’язки та приймати оптимальні рішення в умовах загрози або виникнення надзвичайних ситуацій природного, техногенного, соціально-політичного, воєнного характерів з метою запобігання та зменшенню можливих наслідків небезпеки.

Теоретичний матеріал дисципліни базується на основі знань з безпеки життєдіяльності, охорони праці, професійної етики та естетики, психологічної підготовки тощо.

Вивчення дисципліни базуються на принципах:

- безпеки мислення, яке формує внутрішню критичну позицію, що виключає благодушність і передбачає прагнення до досконалості, розвиток почуття персональної відповідальності у питаннях безпеки;
- особистого усвідомлення кожним працівником важливості та значущості забезпечення безпеки;
- знань та компетентностей, що забезпечуються через підготовку і неухильне виконання посадових інструкцій та самопідготовку персоналу;
- прихильності до пріоритетів безпеки вищого керівництва організації і всебічна її демонстрація персоналу;
- формування відповідної внутрішньої позиції окремих осіб через мотивацію, методи керівництва, постановку цілей і створення системи заохочень і покарань;
- високого рівня знань і компетентності керівників, що забезпечують підготовку персоналу і реалізацію заходів безпеки;

- відповідальності за індивідуальну діяльність шляхом визначення та опису відповідних посадових обов'язків;
- регулярності проведення нагляду, контролю та аудиту стану систем, безпеки підприємства і підготовки персоналу; готовності належним чином реагувати на критичну позицію окремих осіб.

В результаті вивчення дисципліни «Культура безпеки» за спеціальністю 261 Пожежна безпека галузі знань 26 Цивільна безпека фахівців за освітньо-професійним ступенем «фаховий молодший бакалавр» здобувачі освіти повинні оволодіти певними компетентностями.

Інтегральна компетентність:

- здатність вирішувати типові спеціалізовані завдання у галузі цивільного захисту та пожежної безпеки під час ліквідування надзвичайних ситуацій, аварій, їх наслідків і гасіння пожеж або у процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів сучасних природничих, математичних та технічних наук на основі системного підходу та може характеризуватися певною невизначеністю умов в процесі професійної діяльності.

Загальні компетентності:

- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;

- здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

Спеціальні компетентності:

- здатність приймати повідомлення про надзвичайні ситуації, аварії, пожежі та здійснювати контроль за ситуацією на підконтрольній території для запобігання та мінімізації їх наслідків;

- здатність проводити аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи, роботи з ліквідування наслідків надзвичайних ситуацій, гасіння пожеж;

- здатність проводити аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи, роботи з ліквідування наслідків надзвичайних ситуацій, гасіння пожеж;

- здатність у складі групи розвідки використовувати спорядження і прилади під час ліквідування наслідків надзвичайних ситуацій (аварій).

Окрім того, освітньо-професійною програмою визначено програмні результати навчання, якими повинен володіти здобувач освіти, а саме:

- проводити розвідку пожежі та зони надзвичайної ситуації (аварії), за її результатами визначати необхідну кількість сил і засобів;

- визначати необхідну кількість та ефективний спосіб використання протипожежної та аварійно-рятувальної техніки, пожежно-рятувальних пристроїв, пожежного устаткування, переносного пожежного та аварійно-рятувального інструменту;

- оцінювати обстановку на пожежі, визначати пріоритетні вогнегасні речовини та в складі підрозділу здійснювати локалізування та ліквідування пожежі.

Програмні результати навчання:

- Дотримуватися вимог законодавства, державних та міжнародних стандартів в професійній діяльності.
- Планувати й організувати власну професійну діяльність і діяльність підпорядкованого особового складу.
- Контролювати дотримання вимог безпеки життєдіяльності, охорони праці та санітарно-гігієнічних вимог підпорядкованим особовим складом у професійній діяльності.

Засоби діагностики успішності навчання.

- стандартизовані тести;
- презентації;
- усне опитування;
- письмове опитування;
- тематичний контроль: оцінювання навчальних досягнень по завершенню вивчення теми;
- залік.

ОРІЄНТОВНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ розділів, тем	Назви розділів, тем	Всього годин	Кількість аудиторних годин				Самостійна робота
			всього	лекції	семінарські заняття	залік	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Теоретичні та психолого-фізіологічні основи культури безпеки	10	8	8	-	-	2
2	Культура безпеки у законах та підзаконних актах	4	4	2	2	-	-
3	Ризик як основна оцінка безпеки /небезпеки. Ризик-орієнтований підхід	10	6	6	-	-	4
4	Культура безпеки населення та особового складу в умовах надзвичайних ситуацій	10	8	6	2	-	2
5	Формування культури безпеки професійної діяльності	9	4	4	-	-	5
Залік		2	2	-	-	2	-
<i>Всього годин/кредитів ЄКТС за третій семестр</i>		<i>45/1,5</i>	<i>32</i>	<i>26</i>	<i>4</i>	<i>2</i>	<i>13</i>

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Теоретичні та психолого-фізіологічні основи культури безпеки

Поняття “культура”, “безпека”, “небезпека”, “культура безпеки”. Предмет, зміст, завдання вивчення дисципліни. Історична довідка виникнення поняття “культура безпеки” та її роль у суспільстві. Підходи до визначення сутності культури безпеки, їх складові. Загальні засади культури безпеки. Аксиоми, закони, положення та ознаки культури безпеки. Принципи формування культури безпеки крізь призму компетентностей. Індикатори та функції культури безпеки. Стадії розвитку культури безпеки, практичні підходи до різних стадій.

Психологія безпеки як поведінкова лінія людини. Психо-фізіологічні основи в формуванні культури безпеки людини: пам'ять, емоції, настрій, стрес, темперамент. Природа людських помилок та їх аналіз. Основні потреби в безпеці. Соціалізація культури безпеки. Самооцінка як елемент культури безпеки. Зовнішні оцінки особистості та їх вплив на психо-фізіологічні стани людини.

Рекомендована література: 1,3,4

Тема 2. Культура безпеки у законах та підзаконних актах

Державні, галузеві та міжгалузеві нормативні акти про культуру безпеки як детермінанта, що реалізує захисну функцію людства та формує фундаментальний принцип управління безпекою: Конституція України, Кодекс цивільного захисту, Кодекс законів про праці та ін. Культура безпеки в системі ДСНС України: переваги та недоліки. Порівняння правил та настанов України з міжнародними з питань культури безпеки. Перспективи розвитку культури безпеки. Управління культурою безпеки.

Рекомендована література: 1,5,6,7,8

Тема 3. Ризик як основна оцінка безпеки / небезпеки. Ризик-орієнтований підхід

Поняття “ризик” та його характеристики. Класифікація ризиків. Методи оцінювання ризиків. Допустимий рівень ризику. Ризики професійної діяльності. Сутність та значення “ризик-орієнтованого підходу”. Кількісний аналіз і моделювання небезпек. Людський чинник при моделюванні небезпек. Кількісна оцінка ризику небезпек. Ризик-орієнтований підхід в системі оцінювання пожежної безпеки. Ризик-орієнтований підхід як основа організації безпеки складних технічних систем, контроль за їх діяльністю та запобігання виникнення природних та техногенних надзвичайних ситуацій. Сутність управління ризиками.

Рекомендована література: 1,3,4,5

Тема 4. Культура безпеки населення та особового складу в умовах надзвичайних ситуацій

Стан рівня культури безпеки населення та особового складу при надзвичайних ситуаціях. Значення правил та норм у забезпеченні безпеки населення. Шляхи підвищення рівня культури безпеки населення. Культура реагування на оповіщення про загрозу. Види оповіщень та дії населення. Правила безпечної поведінки населення в надзвичайних ситуаціях: при загрозі ураження стрілецькою зброєю, при загрозі бойових дій, при вибуху, при повітряній небезпеці, при загрозі масових заворушень тощо. Дії населення при проведенні евакуації з небезпечного району. “Екстрена валіза”, її склад та роль.

Норми поведінки особового складу у зонах надзвичайних ситуацій. Мораль поведінки. Ієрархія рівнів культури безпеки (поведінки) працівників органів та підрозділів цивільного захисту.

Рекомендована література: 1,2,3,5

Тема 5. Формування культури безпеки професійної діяльності

Сутність і структура культури безпеки професійної діяльності. Педагогічні умови формування. Цілі, зміст, форми та методи формування культури безпеки професійної діяльності. Особливості проведення просвітницької діяльності, профілактичної роботи серед населення працівниками органів та підрозділів ДСНС України. Навчання серед населення, агітаційна робота, виховні та тематичні зустрічі тощо. Роль тренінгів, інструктажів, спеціальних об’єктових навчань у формуванні культури безпеки майбутніх рятувальників.

Рекомендована література: 2,4,5

Залік

ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. С.Р. Артем'єв, О.Д. Малько, О.П. Шароватова, О.В. Бригада, Б.М. Цимбал, О.С. Ковальов, О.В. Ільїнський. Культура безпеки: навчальний посібник. Ч.1. Х.: НУЦЗУ, 2020.
2. Дії населення в умовах надзвичайних, несприятливих побутових та нестандартних ситуацій: Практичний посібник / М.А. Скидан, О.М. Євдін, В.М. Могильниченко, О.В. Горіцький, О.П. Жихарєв, О.М. Крикун; За заг. редакцією к.м.н. М.А. Скидана. – К.: Атіка-Н, 2007. – 92 с.
3. Культура безпеки [Електронний ресурс] : підручник для студ. техн. вузів / В. В. Бегун, С. В. Широков, С. В. Бегун [та ін.] ; Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, НТУУ «КПІ». - вид. 2-е, доп. - Електронні текстові дані. - Київ, 2012. - 563 с.
4. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. / за ред. Є.П. Желібо. 6- е вид. –К.: "Каравела", 2009. – 344 с.
5. «Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій. Т. 1. Техногенна та природна небезпека. / За загальною редакцією В.В. Могильниченка.– К.: КІМ, 2007.– 636 с».

Нормативна:

6. Конституція України. Основний закон України від 28.06.1996 No 254к/96-ВР (поточна редакція від 07.02.2019, підстава -2680-VIII) – zakon.rada.gov.ua.
7. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 No 5403-VI (поточна редакція від 06.08.2022, підстава - [1686-IX](#)) – zakon.rada.gov.ua.
8. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 No 322-VIII (поточна редакція від 19.08.2022, підстава - [2434-IX](#)) – zakon.rada.gov.ua.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ З ДИСЦИПЛІНИ «КУЛЬТУРА БЕЗПЕКИ»

Рівень підготовки	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень
1	2	3
Початковий рівень	1	Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнання; може розрізнати деякі джерела небезпеки для людини, мало усвідомлює мету навчально – пізнавальної діяльності; виконує не більше 20 % від загальної кількості тестів. З постійною допомогою викладача виконує лише фрагменти практичних завдань.
	2	Здобувач освіти фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу; має поверхові уявлення про джерела небезпеки і породжені ними фактори та їх наслідки для людини; виявляє здатність елементарно висловити думку, спроможний вибрати вірний варіант відповіді на рівні „так” „ні”; частково виконує практичні завдання, не вміючи їх правильно оформляти; виконує 20% від загальної кількості тестів. Практичні завдання виконує лише за допомогою викладача.
	3	Здобувач освіти може дати відповідь з кількох простих речень; здатен усно відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про культуру безпеки професійної діяльності, слабо орієнтується в матеріалі дисципліни завдання може виконувати лише за допомогою викладача; відсутні сформовані уміння та навички; виконує 30% від загальної кількості тестів.
Середній рівень	4	Здобувач освіти має початковий рівень знань; описує процеси, явища без пояснень причин; за допомогою викладача здатен відтворити навчальний матеріал, слабо орієнтується в поняттях; має значні труднощі при аналізі та порівнянні; недостатньо усвідомлено користується довідковою інформацією; за алгоритмом та за допомогою викладача виконує завдання з неповним їх оформленням; виконує 45% від загальної кількості тестів.
	5	Здобувач освіти знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його з помилками та неточностями; уміє описати деякі процеси, що пов'язані з культурою безпеки професійної діяльності та людини, формулює поняття, які пов'язані небезпеками, наводить приклади, знає основні поняття, терміни ризик орієнтованого підходу;

1	2	3
Середній рівень	5	має стійкі навички роботи з текстом, може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює поняття, наводить приклади, підтверджує висловлене судження одним – двома аргументами; самостійно виконує практичні завдання, оформлює їх, не роблячи повних висновків; відповіді непослідовні та нелогічні; виконує 55% від загальної кількості тестів.
	6	Здобувач освіти самостійно дає більшість визначень, самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу, може поверхнево порівняти та аналізувати процеси, що пов'язані з культурою безпеки і робити певні, але не логічні та неточні висновки; характеризує основні закономірності ризик-орієнтованого підходу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, за допомогою викладача встановлює причинно-наслідкові зв'язки, розв'язує прості, типові вправи; виконує 65% відсотків від загальної кількості тестів.
Достатній рівень	7	Здобувач освіти правильно відтворює логіку основних закономірностей культури безпеки, аналізує і класифікує за рівнями етапи встановлення культури безпеки професійної діяльності, встановлює причинно – наслідкові зв'язки виникнення надзвичайних ситуацій з людським фактором; має стійкі спеціальні знання; застосовує їх для вирішення стандартних ситуацій; самостійно та логічно викладає матеріал теми; правильно використовує професійну термінологію; виконує 75% від загальної кількості тестів.
	8	Здобувач освіти достатньо засвоїв основні поняття, категорії; виявляє розуміння основоположних теорій і фактів про найважливіші моменти ризик-орієнтованого підходу, уміє наводити приклади на підтвердження цього; вільно використовує навчальний матеріал у стандартних ситуаціях; логічно висвітлює події з точки зору професійного зв'язку; здатен на порівняльну явищ, здатний визначати потенційно небезпечні ділянки виробництва, види виробничих процесів, небезпечні властивості речовин і матеріалів та елементи природного середовища, що можуть створювати загрозу виникнення надзвичайної ситуації; давати оцінку можливої обстановки у випадку аварії, характеристику чітку аргументує власну думку; виправляє допущені помилки; здатен опрацьовувати матеріал самостійно; виконує 80% від загальної кількості тестів.

Достатній рівень	9	Здобувач освіти вільно оперує вивченим матеріалом; пояснює зв'язки між процеси, реакції наслідки надзвичайних ситуацій, які базуються на уявленнях про культуру безпеки в цілому; самостійно аналізує і систематизує знання про потенційно небезпечні ділянки виробництва, види виробничих процесів, небезпечні властивості речовин і матеріалів та елементи природного середовища, що можуть створювати загрозу виникнення надзвичайної розв'язує вправи; може застосувати знання в змінених, нестандартних ситуаціях; висловлює стандартну аргументацію при оцінці явищ; чітко тлумачить поняття; здатен до самостійного опрацювання навчального матеріалу, але потребує консультації викладача; виконує прості творчі завдання; виконує 85% загальної кількості тестів.
Високий рівень	10	Здобувач освіти має глибокі та повні знання навчального матеріалу; володіє набутими знаннями; може визначити тенденцію та протиріччя процесів, що пов'язані культурою безпеки; робить аргументовані висновки; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно аналізує і розкриває суть явищ і процесів, систематизує та встановлює причинно-наслідкові зв'язки; вирішує творчі завдання; вільно орієнтується в нестандартних ситуаціях; виконує практичні завдання, правильно їх оформляє та робить логічні й послідовні висновки відповідно до мети роботи; здатен надати допомогу іншим у разі невмілого поводження з речовинами, приладдям; виконує 95 % від загальної кількості тестів.
	11	Здобувач освіти здатен до самостійного вивчення матеріалу; встановлює і обґрунтовує причинно – наслідкові зв'язки; вміє застосувати вивчений матеріал для винесення власних аргументованих суджень у практичній діяльності; самостійно знаходить інформацію (наукова література, мас – медіа, Інтернет, мультимедійні програми тощо); вільно оперує термінологією; може самостійно виконувати практичні завдання, дає оцінку можливої обстановки у випадку надзвичайних ситуацій; прогнозує, визначає рівні небезпеки; самостійно виконує 100 % загальної кількості тестів.

Високий рівень	12	<p>Здобувач освіти має системні знання з дисципліни, уміє самостійно набувати їх, може самостійно оцінювати явища, пов'язані основними закономірностей культури безпеки; представляє власні неординарні судження щодо цих явищ і процесів, користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно – наукового аналізу та прогнозу щодо потенційно небезпечних ділянок виробництва, видів виробничих процесів, небезпечних властивостей речовин і матеріалів та елементів природного середовища, що можуть створювати загрозу виникнення надзвичайної ситуації і творчо викладає матеріал; ретельно виконує практичні завдання; визначає процеси, реакції наслідки надзвичайних ситуацій; легко справляється з творчими завданнями підвищеної складності.</p>
----------------	----	--